

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

Az új Magyarország kialakulása.

Andrássy helyzete.

Irta: N. N.

Andrássy Gyula gróf helyzete az, hogy békességet és munkát, kibontakozást és egyensúlyt teremtsen abban a krízisben, amelynek előidőzésében neki semmi része sem volt, sőt ellenkezőleg: kétszer egymásután igyekezett azt elhárítani, vagy legalább kitolni egy tisztos messzeségbe. Művészet nélkül, teljes szárazsággal beszélve: ez a gróf személyének a situációja, azaz két pontban határozható meg:

1. Hogy őt a mostani chaosért semmi felelősség nem terheli, sem nemzete, sem királya, még csak a Monarchia részéről sem.

2. Hogy amikor elvállalta azt a szerepet, melyet diabolikus örömmel — és angol parlamenti fájdalommal — Tisza István neki szánt: bizonyára a király kérésére és nem a maga vállalkozási kedvéből cselekedte.

Amikor e két pontot megrögzítjük, önként következik a

3 ik: Erős a hitünk, hogy Andrássy Gyula gróf csak addig megy bele a személyes áldozatkészségbe — egy dologba, amely nem az ő munkája és éppen ellenére történt —

esupán addig helyezi oda alakját az idő előrehaladó kereke alá — amíg az előrehaladást, meg személyes prestigeét erőszakos rombolás nem fenyegeti.

Nagyobb, finomabb és szebb munkára hívatott Andrassy Gyula, minthogy összetört alakjával áthidalja azt az üres teret, amely a krízisbe vitt Magyarország és a dinasztikus monarchia között támadt. Bizonyos, hogy a lehetetlenségig megnehezített helyzet politikai becsvágyát és művészi ambícióját izgathatja egészen a mártiromságig. De ha bele is megy a mártiromságba: elkövette életének első politikai hibáját, módot nyújtott arra, hogy először életében mosolyogjanak rajta és mosolyogjon éppen Tisza István, akitől nem lehet megtagadni azt, hogy alul kerülve, szétszedve és megtörve, mégis bizonyos energiát fejt ki abban, hogy Andrassy gróf helyzetét bizonyos tekintetben fölbillentse és megnehezítse.

Hogy ami az Andrassy feladatában a genialitás és a becsületes diplomácia munkája, azt elvégzi: ebben kétségünk nincs. De a reá bízott teherben van cinikus és durva munka is, olyan, amilyent alapjában útnia kell. Nem lehetetlen, hogy összeszedi minden erőtartalmát és ezt is megcselekszi. Mert nem kell hinni, hogy a gróf csakugyan amolyan vértelen fiók-Deák Ferenc, — aminek ifjúkori barátja az elbizakodottság, egy sok bűnhődést rejtő órájában elnevezte. Andrassyt, amennyire tényeiből és nagy történelmi-politikai könyvéből megítélhetjük: minden hájjal meg van kenekedve, amire egy mai államférfiúnak szüksége van. Csak a mohóság, a tisztességtelenség és elbizakodottság hája nem férközött hozzá. Amennyire a becsület megengedi, „tud ő vasat melegíteni egyszerre több tűzön is.“ Szóval: mi hiszünk benne, addig

a pontig, hogy nem vállalkozik arra, ami egyelőre lehetetlen: a konsolidált hadseregnek máról-holnapra való reorganizálására. Erre sem a szélsőbal, sem a kibontakozás, de még a király kedvéért sem vállalkozhatik. Itt nemcsak a kimondott szava, hanem józansága is kötelezik. És itt követheti el mégis az első politikai hibát, ha a kibontakozás, a rend, a király és maga politikai diadala kedvéért látszólagos katonai engedményekkel óráról-órára, naptól-napig békét és kormányt alakít.

Néhány hónap előtt Andrássy Gyulát még „tudós férfúnak“ itéliék a szabadelvűpárton. Most egy idő óta ugyancsak megváltozott a róla való vélemény. Látják a nem mendemondázó, de nyugodtan cselekvő férfiút. Látják és ő is látja a százféle hálót, amelyet lábai körül helyeznek el. Majd föl-szedik szépen ezeket a máról holnapra másképp szőtt és sodrott instrumentumokat. A szabadelvűektől nincs mit félni, azok nagyobb része alig várja, hogy édes nyugodt tej váljék belőle. A komoly hurkok fönt vannak Bécsben, Khuen grófnál, aki februáriusba mondja el az új újévi köszöntőjét Ferenc Ferdinándnak. Az igazi bajok a sajátságosan radikális Fejérváry báróban és abban a távolságban vannak, amelyben a Burg és a Belvedere van egymástól, természet szerint. De ezek is most, hogy az idő fölöttébb alkalmatlan, még legalább is ellenőrizhetők.

Mi történik azonban akkor, ha a király elé járuló Kossuth, Apponyiék — az új szélsőbal — diadala teljes tudatában konok és merev lesz — egyszerre?! Akkor az Andrássy Gyula helyzete nem lehető és nem tehet egyebet, mint hogy várjon, megfigyeljen és a kor ütőerére téve a kezét, vizsgálja: mikor jött el az ideje csakugyan.

A Reichsrathban megrendeltek — és el is mondtak — egy politikai nyilatkozatot, mely szerint Magyarországot minden száz esztendőben meg kell hódítani. Ez a történelmi tanulság. Csakhogy a történelem és ahhoz képest a tanulságai is erősen változnak, fejlődnek. A meghódítás munkája ma egy kissé nehezen menne. Hogyan menne, erre vonatkozik az alábbi cikkely, amelyet az írt a „Jövendő“-nek, aki a közéletben nem éppen a legutolsó szerepet játszotta:

Szilágyi Dezső és az új Magyarország kialakulása.

Szilágyi Dezső magántársaságban nem egyszer elfeledkezett a gubernamentális politikusról és szabadjára eresztette temperamentumát és látását.

Valakiről, akinek hiszünk, tudjuk, hogy egyszer, sőt nem is egyszer, így szólott:

— Nagy Németország felé kell néznünk, ott fordul meg a sorsunk, az a nagy kérdés, hogy a mostani császárban és még inkább a birodalmában milyen szimpathiákat és érdek-közösséget tudunk fölkelteni.

Mint protestáns államférfiú mondta-e ezeket Szilágyi, most már nem konstatálhatjuk. Előttünk az a valószínű, hogy így is. És még sokféle okból. Bizonyos, hogy ő, aki a tiszta választásokat megakartta csinálni: látta eljövételét annak az időnek, amikor a magyarság sem parlamentáris, sem más formában nem megy bele többé, hogy egy család történelmi életprogrammjának és megrögzötten változatlan missiójának az eszköze legyen. És ki lesz akkor az erő Ausztriában, amely a magyarságot e nem neki való feladatra kényszeríti. Csak a nagy német birodalomra számíthat — nem szólván a nemzetiségekről, amelyekkel ki lehet egyezkednünk — a nagy német eszme kitűnően szervezett országára és uralkodójára, aki viszont a mi monarchiánk németségére számít. (Aminthogy e németség is számít ő reá.)

Útját kell vágni ennek a segítségnek — ez lehetett a Szilágyi Dezső titkos gondolata. Önkényes a föltevésünk, de mi hiszünk benne. Sőt évek óta látjuk, mily kínos

azoknak, akik a dinasztia politikáját csinálják, ha a német őrbirodalom és a magyarság között valamely érdeklődést lát. E kínos érzésnek köszönhetjük a budapesti kis magyar sigeshallet, amely felelet volt arra a grandiozus korteskedésre, amelyet közöttünk Vilmos császár — a millenium esztendejében — végzett.

De ne térjünk el a tárgyunktól és igyekezzünk lehető rövidséggel megrögzíteni gondolatainkat, amelyek Szilágyi Dezső látása körül csoportosúlnak. A problema tehát az, számíthat-e Ausztria egy igazi magyar válság idején a nagy-német segítségre. Ha számíthat, sokba, majdnem mindenébe kerülhet. Ha nem lesz módja e segítséget igénybe venni: marad neki Oroszország. Istenem, a szent birodalom, beláthatatlan esztendőig maga-magával sem bir! De ott van a harmadik szövetséges, Olaszország. Csak látszólag a forma kedvéért, ha megjelenik, hogy szerződésben elvállalt kötelességét teljesítse — rosszul. Itália kapható a mai Ausztria ellen, de Magyarország ellen, igen sok okból, soha. Mely erősségei maradnak tehát az osztrák birodalomnak és a dinasztia régi történelmi programjának egy új Magyarországgal szemben? A csehek és a pánszlávok? Az első már is velünk van, a második épp úgy, mint a délszláv és román nemzetiségek — amint említettük — könnyen velünk lehetnek. Vagy helyesebben: csak rajtunk múlik, hogy ne legyenek ellenünk.

Az új Magyarországnak kialakulása és boldogulása tehát az élettan, a történelem és minden fejlődési törvények szerint százszor jobb konstellációk között van, mint az, amit osztrák birodalomnak és egy dinasztia nagyhatalmi törekvésének szoktunk nevezni. Már most csak az iránt nincs sem tájékozódásunk, sem látásunk, még csak szigorúan helyt álló logikánk sem: mit kell most tennünk. Az alkalom arra, hogy energiánkat érvényesítsük, kitűnőnek látszik. Sok jel arra vall, hogy most kell komolyan venni a dolgunkat, amikor nemcsak a törvényszerűség, hanem a véletlen esély is javunkra szolgál. De lehet, hogy azoknak van igaza, akik nem akarnak mohóskodni, várni akarnak, amíg minden megéri, vagy a megérésre készen áll. A történelem ugyan azt tanítja, hogy

csak azok a nemzetek vitték valamire, amelyek nem gavaléroskodtak, ha az órát fölismerték, a rést meglették, a maguk érvényesülésének az eszközeit megtalálták. Mégis, nekünk úgy tetszik, hogy az ügy nincs egészen — a számunkra — készen. És kötelező még egy nemzetre nézve is, bizonyos nobilitás. Ebből a kvalitásból, bizonyos, van is bennünk elég. Csak több ne legyen a kelleténél. És főképpen azt kívánjuk: legyen egy pár erős — és ha kell kissé brutális — emberünk, aki legalább a mostani állapot gyümölcsét megszedi az ország számára és a sikert, ha nem is aknázza ki a legmélyebb mélységeig, legalább biztosítja a bányát és akkörül leveri a jogos tulajdon oszlopait. Ha most ellágyulunk, vagy megbénulunk az igazságos és természetszerű alakulás előtt: nagyon megbánjuk, nagy kárunk lesz belőle, sőt komikusak leszünk. Itthon is, a világban is, az osztrák uralom előtt, de még a német összbirodalom előtt is.

Apponyi Albert rövidre fogott életrajza.

1. Született 1846 május 29-én. Atyja György volt főkancellár anyja a buzgón vallásos Sztáray Júlia grófnő.
2. Középiskoláit a kalksburgi jezsuitáknál végezte, az egyetemi tanulmányokat a bécsi és pesti egyetemeken hallgatta.
3. 1872-ben szentendrei képviselő. A feudális és ultramontán töredék tagja.
4. 1891-ben, — Szilágyival történt összetűzése után — a nemzeti jogok védelmében küzd.
5. A polgári házasságot ellenzi.
6. 1896-ban pártja felére apadt. Ez a kudarc szenvedélyesebbé tette politikáját.
7. 1898-ban, a bécsi és ischli tanácskozások miatt, ő kezdi azt a vitát, amelyből a nagy obstrukció fejlődik és amely Bánffy és kormányát megbuktatta.
8. 1889. március 2-án pártjával belép a szabadelvűpártba.
9. Házelnök lesz.
10. 1904. novemberében — Tisza kormányrajutásakor — néhány hívével együtt kilép a kormánypártból.
11. 1905. január 7-én pártjával egyetemben a függetlenségi és 48-as pártba lép.

Gorkij sorsa.

— Interviewok. —

A sok hazudozásról végre lehullott a lepel és a világ előtt tisztán áll a valóság: Gorkij Maxim a Péter-Pál erőd szigorúan őrzött foglya. A művelt világ sajtójának hangos tiltakozását nem vették semmibe a téli palotában; a kérvényeket úgy amint jöttek, a kultuszminiszterium útján visszaadták a kérelmezőknek. Valószínűleg meg sem nézték; — bár úgy hisszük — a tényeken nem változtatott volna semmit, ha valamennyi kegyelmi kérvényt eleitől végig el is olvasták volna. Mert az orosz államhatalom birtokosai, jobban mondva: bitorlói, nem igen szoktak törődni a mások véleményével. Ők mennek a maguk kegyetlen útján és legkevesbbé sem zavarja őket, ha célukhoz véres holttestek ezrein és túlszűfolt tömlöcökön át juthatnak. A földolog az, hogy odajussanak, ahová a hatalomhoz való görcsös, szinte állatias ragaszkodásukban jutni akartak... És a cárnő kegyelme? ... Hazugság ez is, akárcsak a többi...

Hideg szűk és kietlen ketrecbe zárták hát a nagy szellemet. Lehet, hogy nem fogják kivégezni, sőt valószínű, hogy erre nem is kerül rá a sor, mert a tüdőbeteg író alighafogja megélni halálos ítéletét. Lehetséges az is — és az orosz önkény pokoli kegyetlenségétől ez is kitelik, — hogy Gorkijt csak azért tartják a fogságban, hogy a sorvasztó kór hamarosan, idő előtt végezzen vele. Ezt a céljukat alighanem el is éri és Gorkij abban a földalatti cellában fogja megvívni haláltusáját, amelyet bizonyára széppé, tiszteletreméltóvá fognak tenni imádott népe szabadságáról szőtt álmái.

Módunkban volt Gorkij sorsa felől közéletünk néhány igen kiváló, de különböző világnézetű egyéniségeit megkérdezni. Itt adjuk véleményeiket.

Rákosi Jenő.

Mikor egy ország nemzeti kormányával szembe kerül, akkor senki sem elég kicsiny, senki sem elég nagy arra, hogy az ország oltárán elvérezzék. Hogy egy idegen kormány a maga nemzetével szemben képviseli-e azt a nemzeti érdeket, amelyek ily áldozatokat mérnek, — azt nem egy idegen nemzet fiai ítélik meg. Ez elvi álláspont mellett erkölcsi jogosultsága van az olyan manifesztációnak, amelyet ma az „Otthon“ csinált. Mert üdvös, hogy az orosz kormány, midőn határozni fog egyik legnagyobb szellemének sorsáról, mérlegelje azt is, hogy a külföld és az egész világ értelmiségének vezetői miképpen ítélnék arról, akinek sujtására a kezét felemeli. Nincs egy nemzet sem oly nagy a világon, hogy a legkisebb nemzetnek is erkölcsi helyeslését semmibe se vegye. Mert nem a kis nemzetet, hanem a nagy erkölcsöt veti meg, ha semmibe se veszi.

Kossuth Ferenc.

Felháborodással értesültem Gorkij Maxim elfogatásáról, mint egyébiránt minden civilizált ember. Oroszország nem bővelkedik annyira irodalmi kitünőségekben, hogy olyant, aki az egész világ előtt tiszteletet szerzett az orosz irodalomnak, a cári önkény valamelyik otromba, zsarnok szolgája szabadságától és esetleg életétől bármely ok miatt megfosztani feljogosítva érezhetné magát.

Vázsonyi Vilmos.

Valahányszor Gorkij írásait olvastam, egy óriási nemzet melancholiáját, kétségbeesését éreztem soraiban. Most a lemondó melancholia átváltozott harci készséggé. Még nem az egész orosz népben, csak odalent a mélységekben, ahol Gorkij alakjai, a kitagadottak élnek, küzködnek, kínlódnak; és fenn, ahol a próféták és apostolok hirdetik az igét.

A modern kor prófétái az igazi írók, akik istentől nyert hivatást érezve, szórják az igazság villámain. Földi mértékkel

nem mérhető, mert céljuk elviselhetővé tesz számukra minden megpróbáltatást és eltörpít minden akadályt. Zola, Tolstoj, Gorkij: három prófétája korunknak. Félelmet egyik sem ismert, bilincset egyik sem tűrt lelkén, még a konvenció kötelekeit sem.

Azt hiszem az egész művelt világon Gorkij az, aki legnyugodtabban fogadja a reá mért szenvedést. Mi a szemlélők csak a szenvedést látjuk, de ő érzi hivatását, küldetését. Annak, aki minden sorában felpanaszolja népének fájdalmát, gyönyörűség lehet, ha szenvedhet az elnyomottakért.

Kóbor Tamás.

Amikor őszintén remegek Gorkij életeért, arra kell gondolnom, hogyha a világon minden embernek, istennek és állatnak immunitást kínálnának, valamennyien igénybe vehetnék, csak az író nem. Az író legyen köteles balek, az kockáztasson legtöbbet, mert az megy a legmerészebben előre. De úgy előremenni, hogy másokban bízunk, akik majd leveszik róla a konzekvenciákat: gyávaság. Gorkijért aláírom a kegyelmi kérvényt, de a magam számára sohasem engedném, hogy mások aláírják.

Bokányi Dezső.

Magam részéről őt tartom a legmodernebb írónak, aki a társadalom bírálatainak konzekvenciáit is levonja. A radikalizmus szótárában nem találok olyan kemény szót, amely a carizmus zsarnokságát kellőképp elítélni képes volna. Esetleges vérpadravitelét nemcsak az ottani szociáldemokrata pártra, hanem az egész kulturemberiségre nagy veszteségnek tartom, mert Gorkij most van azon a magaslaton, amikor a legszebb gondolatok fakadnak lelkéből. Mi magunk részéről ebben az ügyben hallatni fogjuk a munkásság szavát, mely azonban nemcsak Gorkij, hanem az összes elnyomottak javára fog hangzani. A munkások örökké megőrzik Gorkij emlékét.

ÁLOM.

Irta: Jörgné Draskóczy Ilma.

... Álmodtam:

Kietlen tájon, durva sziklaéltre
Odakötözve, bilincsekbe téve
Fogoly valék. — Csak tegnap óta?
Vagy ezer éve már? Azt nem tudom. —
Fehér palást borútt a vállaimra,
Hószín fátyol övezte homlokom,
Aláomolva hosszan tagjaimra
S szétterjedve a szürke homokon.
Ha mozdúltam, a szikla nem bocsátott:
Övé voltam kovácsolt láncszemekkel.

— Így jött reám az este. Így a reggel.
Napközben: fürkészé szemem a távot,
És vártam. Vártam rendületlenül
Valamit onnan napkelet felől:
Valami nagy csodát. Mesését!
Mit el kell hozzon számomra — a végzet!

S egy nyári hajnalon előttem állt:
A termete sudár,
A szeme büszke, acélos sugár.
A homlokán valami lágy borongás,
Valami csöndes mélaság honol.
Az ajka kedves hajlású, komoly.
És szólt, — a hangja olyan dallamos volt,
Mint nyárestén az erdőzúgás —:

„Jöszte velem! Elviszlek messze, messze:
Egy rejtett, boldog kis tündér-szigetre.
Ott nem lel rád soha a fájdalom:
Köréd szerelmem bűvös hálót von.
Ott halvány arcod rózsásra pirúlna,
Ott szóltan ajkad kacagni tanulna,
Sötét szemedbe' lángok gyuladnának,
Szíved ellepnék ösmeretlen vágyak.
Szétbontanám lágy, illatos hajad,
Belétegetném égő arcomat.

S a köntösöd, ha száz redőbe hull:
Egy ránca sem maradna — csókolatlanúl.
Mérhetetlen üdvben, örökre velem!
Eljössz ugy-e szerelmesem?!,

— Amíg beszélt lángolva, lelkesen,
Mint kit idéznek, a tündér-sziget
Kivált a ködből s egyre közelebb
Úszott felénk.
Már érzem édes, balzsamos lehet.
Már láttam ott a karcsú palmafákat,
Rám integettek, összesúgtak: vártak!
Szemeimre csodás, mély igézet szállt:
„Óh, minden szód a szívembe talált
Én szabadítóm, én szerelmes párom!
Veled megyek: át életen, halálon!
Veled megyek, hogy őrizz, hogy szeress:
Vezess, vezess!”

S indultunk. Ám de pár lépés után
Elénk hömpölygött zúgó, szürke ár
S a szigetet, hogy csaknem elmerül,
Szennyes tajték vevé körös-körül.
Megállottam s tűnődve kérdé a szemem:
Hogy merre van a hidja?

Felhő suhant át életteljes arcán
És összezárt, halványra sápadt ajkán
Csak nagynehezen tört elő a válasz:

„E szép tündér-szigetnek hidja-nincs.
Hogy lehúljon kezünkről a bilincs —
Hogy ketten-együtt-boldogok lehessünk:
Magunknak kell ez áron általmennünk —“

Valami mondhatlan halálos bánat,
Valami név nélküli szörnyű dermedet
Markolta meg a szívemet:

Nem érhetem a boldogság honát
Csak mocsáron, csak sártengeren át?!
Hogy én liljom ruhámat meghurcoljam?
Hogy én hószínű fátylam elmocskoljam?
Hogy arcomba fölcsapkodjon a sár?!
Nem! Nem!! — —

... De oda át a mennynek üdve vár:

Az élet! A szabadulás! A szerelem!
 — Oh Istenem! Irgalmas Istenem!

 Vad örvényben kavarog lent a hab,
 A hullám már a lábaimho' csap!
 Egy lépés még — és szennye rám szakad!!
 „Nem! Nem!! Bocsáss!!... Eredj... eredj... magad...“

 Szivem sikolyát elfojtotta ajkam,
 De arcomat fátylammal eltakartam:
 Nem volt erőm, hogy látni tudjam őt,
 Amint a boldog szigeten kiköt...
 — — Oh jaj neki. De százszor jaj — nekem:
 A sírig egyedül... reménytelen...

 Egy nagy örökkévalóság után,
 Csukott szememet újra fölnyitám:
 Eltűnt az ár, mely kísért, fenyeget,
 De el vele a kis tündér-sziget,
 Mi elrabolta üdvöm.

 — — Kietlen tájon, durva sziklaéltre
 Odakötözve, bilincsekbe téve,
 Fásult közönnyel hurcolom tovább
 E sívár létet: újra csak — magam...
 — — De csitt csak, a magánynak hangja van!
 S a lábaimnál a homokba' lent
 Valaki térdepel. A fátylam csókolgatja
 S kacagva, — sírva úgy remeg az ajka,
 Amint arcomba föltekintve szól:

„... Te makulátlan... te mártír... te szent!...
 Lehet-e boldogság — hát azt hiszed —
 Nekem, nélküled — valahol?!...“

Szilaj, nagy mámor tört rá a szivemre!
 Ujongva néztem alá végzetemre
 Örökös rabként! Sírig leláncoltan:
 Óh, de nem árván! De nem — elhagyottan!!

 — — Ezt álmodtam...

A japán állam szervezkedésének jövő feladatai.

Írta: Kaneko Kentaro báró,
volt igazságügyi-, kereskedelemügyi- és földművelésügyi-miniszter.

Az állam szervezete hasonlatos az emberi test szervezetéhez. Ennek berendezésében is meg van a külön csontváz, vér és izomrendszer. Az emberi testet a bőrburok védi, a megtámadásokkal szemben; az államban ezt a szerepet a hadsereg és a flotta végzi. Az állam csontváza az ő alkotmánya; a vázat körülvevő hús ad neki élő formákat, az egészséget pedig életben tartja s életerővel ellátja a vérkeringés: a gazdálkodás.

Erős csontvázzal már el van látva Japán; alkotmánya ép és erős. Élő formával a művelt nyugat elismerése látta el, mely elsőrangú hatalomnak tartja a japán államot.

Ezek az alkatrészek tehát már megvannak az állam egészséges testéhez. De a vérkeringés: a gazdálkodás még sok kívánni valót hagy hátra.

A törvényhozás és a katonai berendezkedés rendkívül fejlődésével nem haladt párhuzamosan a gazdasági élet fejlődése. A minnek több oka volt.

Azok, a kik a császárral együtt a restauráció nagy munkájában résztvettek s az ország nemességét alkotják, — az u. n. buszjik — mind egy katonai kasztnak utódai, a kiknek uralma a fegyverforgatást s nem produktív munkát toltta előtérbe. Az utcákon töltötték napjaikat, kardosan, méltóságteljesen sétálva s mit sem tartottak megvetendőbbnek, mint hogy a rizs-piacról, vagy hasonló kereskedelmi dologról

beszéljenek. Szüleinktől nem a számoló-gépek használatát tanultuk meg gyermekkorunkban, hanem a kínai klasszikusok munkáinak ismeretét, meg politikai és művészeti kérdések szeretetét. S bár minden tehetségünk hiányzott ahhoz, hogy csak egy fillért is kereshessünk a magunk munkájával, nagyra tartottuk magunkat, büszkék voltunk s felette éreztük magunkat a többi közönséges halandóknak népünk közmondásától eltelve, hogy »a legszebb virág a cseresznyevirág s a legjobb emberek a buszók.« Ezt a magatartásunkat még az éhség sem törhette meg. Az utolsó harminc esztendőben pedig csupa ilyen szabásu ember kezében volt a kormányzással járó hatalom. Ők persze nem érezték szükségét, a pénzszerzés gazdasági forrásaival mit sem törődtek s a néppel szemben egyedüli tehetségüket igyekeztek érvényesíteni: azt, hogy urak lehessenek fölötte.

A kormányzó hivatalnokok csak a politikai törvényhozással gondoltak, a nyugati államok törvényeit ültették át. Azért is hasonlítanak a törvények és szerződések a németekéihez és a franciákéihoz. A kormányzat közegei, a legalsóbbaktól a legmagasabbakig egyedül abban összpontosították minden becsvágyukat, hogy jó állam-szolgák legyenek. Így aztán a jó csontvázhöz és külsőhöz nem került elég egészséges izomzat és vér.

A legrosszabb viszonyok e tekintetben a Meiji-érától kezdődtek, a mióta a samurajok hatalma mindenütt rányomta bélyegét. A kik tényleg értettek valamit a gazdasági berendezkedés kérdéseire, azok a kereskedők és a parasztok közül kerültek ki. Ezeknek az osztályoknak pedig nem volt semmi szavuk a politikai életben. Köztük és az előkelő samurajok közt mindig feszes volt a viszony. A legtekintélyesebb kereskedők, gyárosok vagy parasztosztálybeliek sem gondolhattak

a legtávolabbról sem arra, hogy az ország pénzügyi, kereskedelmi vagy ipari vezetésében részt vehessenek.

Ez volt a főok, amiért az ország nagy alkotmányos és katonai fejlődése mellett a gazdaság-politika teljesen háttérbe szorult hosszú évtizedeken keresztül. És most? Bár közelebb kerültünk a művelt világhoz, bár az övéikhez hasonló szerződéseket kötöttünk más nagyhatalmakkal, bár létrejött az angol-japán allianc s törvényhozásunk és katonai tudományunk nem áll mögötte semmi más hatalmasságnak, sajnálkozva kell kimondanom, hogy gazdasági tekintetben az európai országokhoz és Amerikához viszonyítva országunk hátramaradt.

Az ujságokban s a nemzetközi érintkezésben a gazdálkodó világ figyelme Ázsiára irányult s a kereskedelmi fejlődés színtere ott van a Csendes Óceán partján, mely központja lett a világkereskedelemnek. A középtenger évszázadokig tartó világforgalmi jelentősége mindjobban elhanyaglik. A Suez-csatorna megnyitásával a kereskedelem inkább az indiai tenger felé kezdett terjedni, amely út elnyúlik most egészen a Csendes Óceánig. Ide helyeződött most a nemzetközi kereskedés világkérdése. Ezért volt előnyös Angliára, hogy felhagyott elkülönülő politikájával s összeköttetésbe lépett Japánnal. Bizton tudom, hogy ebben Angliát kizárólag gazdaság-politikája vezette. Így most négy ország kereskedik a Csendes Óceán partján.

Japán érdemes szövetségest talált Angliában, amióta a nagyhatalmak közé lépett s most már itt az ideje, hogy a legnehezebb problémákkal megbirkózzon. A kérdés, hogy miképpen fejlődjék ki Japán gazdasági élete, még megoldásra vár; mindenesetre meggyőződésem, hogy e nélkül helyzetünkön nem javíthatunk.

Fontolóra kell venni, milyen tulajdonok képesíthetik Japánt arra, hogy négy nagyhatalommal felvehesse a gazdasági versenyt? Mezőgazdaságban messze mögötte állunk Oroszországnak és Amerikának, kereskedelem és ipar tekintetében meg fölülmul bennünket Anglia és az Egyesült Államok.

Minden tehetségünket és tudásunkat igénybe kell vennünk, hogy ennek dacára megszerezhessük hazánkunk azt a gazdasági erőt, mely jólétéhez nélkülözhetetlen.

Oroszországban az ipar és kereskedelem még gyermekkorát éli. Katonai törekvései annyira lefoglalták minden erejét és figyelmét, hogy gazdasági tekintetben a többi országokkal szemben nem jöhet komoly ellenfél számba. Még tisztán mezőgazdasági ország. Japánnak nem nagyon sok a termőföldje, e mellett nagy a népessége. A gyári feldolgozásra nincs elég nyersanyaga, úgy hogy ezt kívülről kell behozni. Szentünk van, de nincs elég vasunk s majdnem semmi aranyunk nincs. Japán mint ipari állam, élhetne jólétben. Mezőgazdasági politika nem volt helytelen a feudális korszakban, amikor még nem nyomott bennünket az orosz, angol és amerikai verseny. De azóta sok minden megváltozott.

A Csendes Óceán partja oly küzdelemnek lett színhelye, ahol erős ellenfelekkel kell megküzdenünk. Agrikultúránk nem fegyverezhet fel eléggé Oroszország, Ausztrália, Kanada vagy Amerika ellen. Nekünk tőlük kell venni a nyersanyagokat s aztán az ázsiai piac számára feldolgozni.

Praktikus szemünk hiányzott eddig a dolgok meglátásához. A kínai klasszikusokkal nem hadakozhatunk a világháborúban. Beható nemzetgazdasági tanulmányokra van szükség, hogy felállíthassuk azokat az elveket, a melyek szerint az új gazdasági fejlődést megteremthetjük s megerősíthetjük.

A VÉN KOCSIS DALA.

Írta: Heltai Jenő.

Van nekem egy öreg lovam
Meg egy rozzant szekerem,
Jó időbe, rossz időbe
Mindig vígan terelem.
Semmi bajom, semmi gondom,
A lovamnak csak aszondom:
— Gyű Madár, hej Madár!
És a többit tudja már.

Napestig a bakon ülök,
Szundikálok, pipázok,
Jó időbe sütkérezek,
Rossz időbe megázok.
Így megy ez már évek óta,
Nem változik már a nóta,
— Gyű Madár, hej Madár!
Nem változom én sem már.

Egyre vénebb lesz a szerszám,
Egyre vénebb lesz a ló,
Kocsi — húzni, utca — futni —
Néki az már nem való.
Így azután mindegy nékem:
Van vendégem, nincs vendégem,
— Gyű Madár, hej Madár!
Se nagy haszon, se nagy kár!

Válogatós úri népség
A kocsimba be nem ül,
Igaz is, hogy cifra rajta
Nincs se kívül, se belül.
Nem is igen kínálgatom,
Meg se billentem kalapom,
— Gyű Madár, hej Madár!
Megélek én így is már!

Néha mégis beletéved
 Egy szerelmes ifjú pár,
 Készülődök, kászolódok :
 Gyű Madár és hej Madár!
 Mire lassan neki vágok,
 Elfelejtik a világot,
 — Gyű Madár, hej Madár!
 Édes a csók, csattan már.

Vén lovam is, ahogy halja,
 A világnak nekivág,
 Mint amikor a huszárló
 Meghallja a trombitát.
 Ahogy büszkén lépegetne,
 Visszatér a régi kedve,
 — Gyű Madár, hej Madár!
 De sok csókot hallott már.

Eszébe jut a lovamnak
 Az a csók...és az a nyár...
 Az a nyár...és az az eskü...
 Gyű Madár és hej Madár!
 Oly tüzes lesz, milyen volt,
 A gazdája is ilyen volt,
 — Gyű Madár és hej Madár!
 Bizony annak vége már.

Jobb lesz nekünk lassan menni,
 Vén szekerem, vén lovam
 Jobb lesz nekünk megpihenni,
 Öreg idő, este van.
 Lassan menni, megpihenni,
 Hogyne bántson senki, semmi,
 — Gyű Madár, hej Madár!
 Miértünk már úgyse kár!

Egy műveletlen kereskedő levele a fiához.

Angolból fordította: Szántó Frigyesné.

Chicago, 189— okt. 1.

Kedves Pierrepont!

Anyád szerencsésen megérkezett ma reggel, reám hagyta, irjam meg neked, hogy ne tanulj nagyon sokat. Én azonban azt akarom neked mondani, ne tanulj keveset. Azért küldtünk el téged a Hovardi egyetemre, hogy sajátíts el egy kicsit abból a jó sok tudományból, mely ott bőven található. Ha aztán elvégzed a tanulmányaidat, nem kell félnéknek lenned, csak nyújtsd merészen ki a kezedet és szedj mindenből tele marokkal. Akarom, hogy vedd ki a részedet. Meglátod, hogy a tudomány az egyedüli, amit a világban elszórva találsz, és az az egyedüli dolog, amiből az ember annyit vehet magának, amennyit el akar cipelni. Minden egyéb srófokkal van leszorítva, és a srófhúzó elveszett.

Én gyermekkoromban nem részesültem azokban az előnyökben, a melyekben te, te pedig nem részesülhetsz azokban, a melyekben én. Némelyek úgy ismerik meg a pénz értékét, hogy hiányt szenvednek és azon vannak, hogy kaparintsanak maguknak egy pár elszórt dollárt az örök milliókból, melyek szanaszét hevernek; és mások úgy ismerik meg a pénz értékét, hogy ötven ezer dollárt örökölnék és úgy indulnak meg, mintha 50 ezer dollár elkölteni valójuk lenne egy évben. Némely úgy ismeri meg az igazságot, ha hazuggal van dolga; és némely, ha a vasárnapi iskolába jár. Némely úgy jön reá a pálinka átkos hatására, ha részeg apja van; és némely, ha nagyon jó az édes anyja. Némely az embertársai, az ujságok és a nyilvános könyvtárak által jut a műveltségéhez; és némely, tanároktól és pergamentből sajátítja azt el, — nem sokat határoz, hogy mi módon lesz belőled egy fél Nelson, fődolog, hogy legyen belőled egy, és hogy

kitarts a dolognál. A csomagolás nem sokat határoz, bármily szép is legyen: a vége mégis csak egy rakás hamu. A benn levő tárgyak minősége a fő, hogyha a konyhába kerülnek a szakács kezébe.

Bepácolhatod a sonkát sóval vagy fűszerrel és jó lesz bármikép, feltéve, hogy maga a sonka jó. Ha pedig nem az, akkor mindegy akárhogy pácoltad be, a ki eszi, megtalálja a romlott részét a csontnál. Bármilyen pácba is mártod az embert, fődolog, hogy egészséges és jó legyen a belsejében.

Az első, amit az embernek a nevelés adjon, az a jellem, a második a műveltség. Azért nem bízom én nagyon az egyetemen. Nem akarok neked prédikálni, mert tudom, hogy egy jó anyagból gyúrt fiatal ember saját magának legjobban beszél a lelkére, és hogy sokszor letérítjük a jó útról, mikor utnak irányítjuk.

Emlékszem, mikor még fiú voltam, nem épp rossz fiú, csak olyan, mint a többi, az öreg Doc Hoover azt akarta, hogy én az egyház tagjaihoz tartozzam, és elijesztett engem öt évre, mert hangosan felszólított a vasárnapi iskolában, akarom-e, hogy meg legyek mentve, és az istentisztelet után reám leselkedett és velem imádkozott. Persze akartam, hogy megmentsenek, de nem ilyen nyilvánosan.

Ha egy fiúnak jó volt az anyja, akkor a lelkiismerete is jó, és ha jó a lelkiismerete, akkor nem kell neki előírni, mi a helyes és mi a helytelen. Most, hogy elhagytad az anyádat, és a kötény zsinórjait elvágták, természetesen minden pillanatban neki szaladsz valami új eseménynek, de ha csak egy kicsit segítségül hívod a lelkiismeretedet és éles jó szemekkel a bőr alá hatolsz, hogy kikutasd van-e valami savanyú szag a csont körül, akkor minden rendben lesz.

Szeretném, ha jó tanuló lennél, de még jobb szeretném, ha tiszta ember válna belőled. És ha ép lelkiismerettel fogsz érettségizni, akkor nem bánom, ha lesz is egy pár lyuk a latinban. Kétféle nevelés van minden egyetemen, — az a része, melyet a tanároktól nyersz az iskolateremben, és az, a mit kint az iskolatársaktól nyersz. Ez a fontosabb része. Az egyik csak tanulót csinál belőled, a másik meg embert.

A nevelés olyan, mint az evés — az ember nem mondhatja mindig meg, melyik étel tesz neki jót, de rendszeren megmondhatja, mi ártalmas neki. Egy opulens ebéd után, mely roast-boeuf, főzelék, tészta és görögdinnyéből állt, nem mondhatod meg, melyik étel vált benned vérré, de nem kell nagyon eszesnek lenned, hogy elképzeld, melyik kéri benned a görcs-csillapító labdacsokat, és melyik kényszerítet éjjel arra, hogy higj az ördögökben. És így az ember araszokra nem számíthatja ki, hogy a latin, az algebra, a történelem vagy a szilárd anyagok melyikének segítségével állja meg a helyét a világban, magába szedheti azokat és megesküdhet reá, hogy egyiktől sem lesz a nyelve hólyagos. Az édességek, a multságok és az élvezetek okoznak neki gyomorfájást, és ez irányban kell neki lassan haladni, vigyázva szedegetni és válogatni.

Az egyetemi nevelésnek nem az első, hanem a második részét érti a kereskedő, ha arról van szó, hogy kifizetődött-e az egyetem. Az a kérdés, milyenek lesznek később, ha már elhagyták az egyetemet.

Kifizetődik az egyetem? Kifizetődik-e, ha egy daráló-gépbe sertésaprólékot teszünk, melynek kilója 1 korona, és szép, ravasz kis »falusi« kolbászokat húzunk ki alóla, melynek kilója 10 korona? Kifizetődik-e, ha egy bikát, amelyet szabadon eresztettek és kaktuszból meg megkövesedett fából élt addig, míg olyan lett a húsa mint a drót meg a csizmatalp, kifizetődik-e mondom, ha azt most buzán fogjuk nevelni, míg olyan lesz, mint egy becsületes vendéglői beef-steak?

Te azt hiszed, hogy ez kifizetődik. Minden kifizetődik, a mi arra szoktatja a fiút, hogy gondolkozzék, és gyorsan gondolkozzék; ami arra tanítja a fiút, hogy készen legyen a válaszszal, míg a társa gondolkozva rágja a plajbászát.

Az egyetem nem csinál szamarakat, csak fejleszti őket. Nem csinál genieket, csak fejleszti őket. A szamár szamár marad, akár jár az egyetemre, akár nem, csak más fajta szamár lesz belőle. És egy derék, erős fiú, eszes, erős emberré válik, akár a Quisisanában állva ebédel, akár a Gentry casinóban eszik tizenhat tál ételt ebédre. Az egyetemi

nevelés hiánya nem nyomhatja el az elsőt, míg felfújhatja a másikat, ha ilyen nevelésben részesül.

A különbség abban van, hogy úgy vív-e az ember, mint egy néger, vagy úgy mint egy trainirozott athléta.

Természetesen, némely ember olyan, mint egy disznó, minél jobban neveled, annál nevelésesebb fickó lesz és annál mulatságosabban ugrál, mikor a mókáit bemutatja. Csakhogy ilyen fiút inkább küldjünk mindjárt a cirkuszba, mint az egyetemre.

Nevelt disznókról beszélve, eszembe jut az öreg Whitaker és a fia, Stanley. Nagyon jól ismertem az öreget tíz évvel ezelőtt. Azok közé tartozott, akiket az üzlet elbutít, a helyett, hogy ravasszá tenné. Sohasem értette az üzletét, de mellette maradt, mert nem tudott mást. Elbeszélte nekem, hogy mindig túrnia kellett, hogy az eledeléhez jusson és feltette magában, hogy Stanley csöbörből fogja az eledelét kienni. Egyetemre, tánciskolába járatta, privát órákat adatott neki és aztán Oxfordba küldte, hogy szívjon egy kis »levegőt«. Sohasem tudtam elképzelni, milyen az a levegő, melyet a farkánál kell megfogni, de a mennyire megértettem a dolgot, volt valami az oxfordi sonka-füstöldében, amely az egyéneknek különös divatos mázt adott.

Mikor Stanley már mindezen túl volt, az öregért eljött a halál, és miután a hagyatékát megfőzték és a vizet róla leszűrték, nem maradt annyi sem, hogy Stanley belőle tisztességesen megebédelt volna. Beszéltem Stanleyvel és kérdeztem, mit fog most kezdeni. Nem láttam benne különös üzleti szellemet, adtam neki tehát egy munkát, mely majd megfelel a képességeinek. Elhelyeztem egy bankban, de azt hitte magáról, hogy többet ért a bank kezeléséhez, mint maga az elnök, és az államgazdasághoz, mint az egész igazgatótanács és nem tudott egy valódi 5-öst egy hamistól megkülönböztetni. Be adtam őt egy ujsághoz, de hat különféle nyelvet ismert, és minden tényállást az északi sarkról, és a tánc történetét az öreg Ádámtól az ördögig, de nem tudott a korcsolyázók báljáról egy egyszerű tudósítást írni. Be tudta bizonyítani, hogy a geometria és a trigonometria szerint két-

szer kettő négy, de nem tudott könyveket vezetni; szoros barátságban volt a magasröptű poétákkal, de nem tudott egy jó csípős, üzleti hirdetést írni az igásszekérről; ismert ezer betegséget, amik az embert egy szempillantás alatt leveszik a lábáról, de nem tudott egy életbiztosítási policet eladni; ismerte az elnökök életét, mintha velük nevelkedett volna és nem tudta eladni a »Republika megteremtői« című könyvsorozatot, dacára hogy olyan előnyös részletfizetésre ajánlották, mintha kölcsönbe vették volna valami ismerőstől. Végre rájöttem, hogy mi lesz neki jó. Kifundáltam, hogy ez az ember, aki oly nagy tudomány fölött rendelkezik, jól fel is használhatná azt, és kerestem neki egy tanári állást. De úgy látszik annyit tudott a holt nyelvekről, melyeket tanítania kellett, hogy elfelejtette, hogy élő fiukat tanít, és mivel a rövid tanítási idő alatt nem mondhatott el nekik mindent, a rendes időn túl is ott marasztalta őket, és ebből olyan baj lett, hogy Stanley elvesztette az állását. Végre azt hallottam róla, hogy cikkeket ír arról, hogy: »Miért csalódnak a fiatal emberek«, és az sikerült is neki, mert csak a csalódásban volt gyakorlata.

Ezeket a dolgokat, példának okáért említem fel. Tehát nem az a fő, hogy mennyit tud az ember, hanem, hogy azt a keveset, amit tud, hasznosan értékesítse.

Szerető atyád

John Graham.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészí butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

A GENFI TAVON.

— Eugéne Rambert. —

Jól mondtad csacska hab: az óra oly futó!
Elmúlik minden . . . el . . . percek, napok, meg évek!
Hiába kék a menny, hiába lágy a tó:
Már kedvesed, a Nap, a láthatárra réved.

Föl nem tartóztatod, csodás szépségű táj,
Mert útas ő, ki megy, szabott ösvényt követve,
S az égről eltűnik a nagy csillagkirály:
Hiába sír a part s a hűs árnyú ligetke!

De távozás előtt a csúcsoknak köszön,
Melyeknek homloka az ég kékjében úszik.
Fellángol a havon a bíbor tűzőzön:
Az Alpoktól a Nap ily pompával búcsúzik.

Körötte, íme, mind téres, nagy körben áll,
A bércek izzanak, mint tenger lámpatornya,
Mezítlen oldaluk aranyszínűre vál,
És szűzi leplüket a napfény lángba vonja.

„Ez ő! ez ő! A Nap!“ — susogják a hegyek
„Oh százszor boldog az, kit közzülünk kiválaszt.
S míg már a többien sápadt homály lebeg
Végső fényt és sugárt csak arr' az egyre áraszt.“

Ott fenn, ott fenn a szirt, mit csókkal eljegyez;
A legnagyobb csúcs ég a nap végső tűzében.
És míg a part felett fát, bokrot éj fedez
Még egy fény villanik a tó nyugodt vizében . . .

Gábor Andor.

Unalom.

Irta : Maxim Gorkij.

2

Jagodka, miután nyugodtan végig hallgatta Lukács szitkozódásait, az állomásfőnökhöz megy és bepanaszolja a pályasínt; az állomásfőnök azonban lekiabálja, hogy ne jöjjenek hozzá ilyen csekélységekkel és elkergeti a katonát. Erre aztán Jagodka felkeresi Lukácsot és szidja, mint a bokrot. Dühös szavakat vág a fejéhez, a mitől Lukács megugrik, előbb azonban kiköp előtte.

Sóhajjal felel Gomosov a katona panaszaira és zavartan keres szavakat:

— Mit csináljon az ember? . . . Nem segíthet magán . . . azzal megvan . . . Igaz, hogy . . . nem szabadna az ilyesminek előfordulnia . . . de . . . de . . . ne ítélj, hogy ne ítéltesse . . .

Nevetve felelt neki egyszer a katona:

— A szarka is mindig egy és ugyanazt ismétli: Ne ítélj, ne ítélj . . . De ha ne ítéljük mások felett, akkor mit beszélnek az emberek? . . .

III.

Az állomásfőnök feleségén kívül még egy nőszemély van az állomáson: a szakácsnő. Arinának hívták, 40 éves és szörnyű csunya: vaskos termete, melle lóg, mindig piszkos meg lerongyolt. Járása olyan, mint egy hizott libaé és himlőhelyes, ráncos arcából kis, ijedt szemek néztek ki. Lompos alakjában van valami rabszolgai elnyomottság, duzzadt ajkait mindig úgy formálta, mintha bocsánatot akarna kérni az emberiségtől azért, hogy él. Nyolc évig volt Gomorov az állomáson anélkül, hogy különös figyelembe részesítette volt Arinát; ha találkozott vele, köszönt neki, Arina meg visszaköszönt neki. Egy-két közönyös szót váltottak egymással, aztán elváltak egymástól: ki jobbra ki balra. Egyszer azon-

ban Gomorov az állomásfőnök konyhájában azt ajánlotta Arinának, hogy varrjon ingeket neki. Ő beleegyezett, és mikor az ingek készen voltak, maga vitte el Gomosovhoz.

— Köszönöm szépen! — mondá Gomosov. — Három ing; egy ing tíz kopek, kapsz harminc kopeket... Igaz?

— Igen-igen... — felelé Arina.

Gomosov elgondolkozott és sokáig hallgatott.

— Melyik kerületből való vagy? — kérdé végre a vén lányt, a ki állhatatosan Gomosov szakállát bámulta.

— A rjésani kerületből... — mondá Arina.

— Messze van az innen! És hogy jöttél ide?

— Így... egyedül vagyok... egész egyedül...

— Azt már elhiszem akkor... sóhajtott fel Gomosov.

És ismét hallgattak mindketten.

— Én is épen úgy jöttem ide. A nisninovgorodi kerületből való vagyok, a szergacsewski határból... — kezdé Gomosov újra. — Én is egyedül vagyok itt. De nekem gazdagságom volt, asszonyom... gyermekeim... kettő... bizony. Az asszony kolerában halt meg, a gyerekek is egyenkint pusztultak el... meg kellett halniok, hát meghaltak... De én... elkezdtem pazarolni, dobáltam a pénzt nagy bánatomban. Bi-izony! Aztán megint próbáltam berendezkedni, — de hiába: a csavarok kiestek a gépből, nem működik tovább. Én hát letértem, folytonosan letértem az útamról... és már harmadik éve tengődöm így...

— Bizony keserves dolog, ha nincs az embernek egy csendes oduja — mondá Arina halkán.

— Hogyne! Mit még?... te özvegy vagy, úgy-e?

— Ne-em: lány vagyok még...

— Lehetetlen! — kétkedett Gomosov.

— Igazán! — erősítette Arina.

— Mért nem mentél férjhez?

— Ki vesz el engem? Nincs semmim... kinek kellek én?... csunya is vagyok...

— I-igen — mondá Gomosov vontatottan. Elgondolkodott és vizsgálódva nézte meg Arinát, mialatt szakállát végig simította. Aztán megkérdezte tőle, mennyi a fizetése.

— Két és fél rubelt kapok . . .

— Úgy. Igen . . . tehát harminc kopeket kapsz még tőlem. Mi? Tudod mit? . . . gyere át hozzám este . . . úgy tíz óra felé . . . tudod? Majd odaadom a harminc kopekedet . . . megiszunk egy csésze teát és mesélünk egymásnak egyet-mást . . . éppen hogy az időt elüssük valamivel . . . érted? . . . hisz egyedül vagyunk mindketten . . . Eljössz hát, ugy-e?

— El. Igen . . . mondá a vén lány egyszerűen és elment.

Pont tizkor csakugyan eljött és csak reggeli szürkületkor ment el.

Nem hívta többet magához Gomosov, de a harminc kopeket azért még nem adta meg neki. Arina hívás nélkül is eljött és alázatosan, bután, szótlánul állt a váltóór elé. A priescsen feküdve fogadta őt Gomosov, a fal felé húzódott, ránézett és székkal kínálta meg:

Úlj le, Arina!

És mikor leült a vén lány, így szólt a váltóór:

— Mondok valamit, de nehogy valakinek elmondd, érted? . . . Senkinek a világon . . . Nagy bajba jönnék, ha megtudnák . . . Nem vagyok már fiatal, te se vagy az . . . megéitetted?

Arina állandóan «igen» t intett fejével.

Mikor Gomosov kikísérte a vén lányt, egy csomó kijavítanivalót adott neki és még egyszer figyelmeztette:

— Nehogy valakinek szólj a dologról! Semmit. Érted? Semmit!

Így éltek ketten, viszonyukat a világ előtt eltitkolva.

Arina éjjel majdnem négykézláb lopódzott be Gomosovhoz, a ki leereszkedően fogadta, büszkén és bizony egész nyíltan megmondta a lánynak:

— Nagyon csúnya vagy, hallod!

Arina szótlánul mosolygott hozzá, azzal a bocsánatkérő szerény mosolylyal és ha elment a váltóórtól, mindig magával vitt valami munkát, a mit Gomosov adott neki.

Aztán nem igen látták egymást. Néha azonban Gomosov, ha valahol az állomáson találta a lányt, halkan oda-szólt neki:

— Gyere el este...

Es Arina engedelmesen eljött Gomosovhoz, himlőhelyes arcán komoly kifejezéssel, mintha olyan kötelességet teljesítet volna, melyet teljesen átértett.

De mikor hazament, arca megint a régi közönséges, szentelen volt, a büntudat és a félelem jeleivel.

Néha megállt a sarkon, vagy egy fánál és sokáig nézett a puszta felé. Sötét éj honolt a pusztán, melynek mély csöndje nehéz gondolatokat keltettek fel benne.

IV.

Egy alkalommal, mikor az esti vonat elhagyta az állomást, az állomásfőnökség tea-estét adott a kertben Jegorovics Mihály ablakai előtt, a magas jegenyefák tövében.

Gyakran tették ezt forró napokon, — mégis némi változatosság volt ez egyhangú életükben.

Teát ittak és hallgattak, mivel elmondták már egymásnan minden benyomásukat, melyet a vonat hozott.

— Ma még melegebb van, mint tegnap volt — szól Jegorovics Mihály, egyik kezével feleségének az üres poharat nyújtva, míg másik kezével az izzadságot törülte le homlokáról.

Az asszony átvette a poharat, aztán így szól:

— Az unalomtól tűnt fel melegebbnek...

— Igaz... lehet... bizony unalmas itt az élet! De hát mire való a kártya?... igaz, hogy csak hárman vagyunk...

Petrovics Miklós a vállát vont, hunyorgatótt a szemével és kimért precizitással mondta:

— A kártyajáték Schopenhauer szerint a gondolat csődje.

— Nagyon helyes! — szól Jegorovics Mihály élénken, mint a kinek tetszik a mondás. — Hogy is mondta? A gondolatok csődje... igen! Ki is mondta?

— Schopenhauer, egy német philosophus...

— Philosophus? Hm...

— Ezek a philosophusok — az egyetemen tanítanak? — Kérdé Ivanovna Zsófia kíváncsian.

— Azaz, hogy... hogy is mondjam csak? Philosophus-

nak lenni nem tesz annyit, mint valami állást betölteni... hanem... úgyszólván isteni adomány, veleszületett tulajdonság... Mindenki lehet philosophus... a ki folyton gondolkodik, a ki arra született, hogy mindennek a kezdetét és a végét kutassa. Nagyon természetes, hogy az egyetemeken is vannak philosophusok... de lehetnek egyszerű emberek is... sőt vasuti tisztviselők is lehetnek philosophusok.

— És nagy fizetésük van azoknak a philosophusoknak a kik az egyetemeken tanítanak?

— Na, már aszerint... hogy kinek mennyi a tudománya...

— De ha volna még egy negyedik, hát egész szépen játszhatnánk «wiszt»-et! — mondja Jegorovics Mihály és nagyot sóhajt.

A társalgás ezzel félbeszakadt,

A kék ég felé éneklő csalogányok küldik esti imájukat, a jegenyében szöcskék ugrálnak és röpdösnek, halkán csiripelnek. A szobában sír a gyerek.

— Itt van Arina? — kérdi Jegorovics Mihály.

— Biztosan itt van... — felel az asszony egész röviden.

— Eredeti egy lány ez az Arina; figyelje csak meg Petrovics Miklós!...

— Az eredetiség — az első foka a banálisnak, a köznapinak, — mondja Petrovics Miklós saját magának és gondolkozó, töprengő arcot vág.

— Hogy mondja? — kérdi élénken az állomásfőnök.

És mikor Petrovics Miklós érthetően ismétli a mondást, kéjesen hunyorít a szemével és Ivanovna Zsófia epedő hangon mondja:

— Milyen jól emlékszik arra, a mit olvasott... Én ha olvasok valamit — ha agyonütnek se tudom másnap, hogy mit olvastam... A napokban valami olyan érdekeset olvastam a «Niva»-ban. Igazán úgy tetszett nekem — és? azt hiszi emlékszem egy szóra?

— Szokás, — jegyzi meg Petrovics Miklós.

— Nem, ez még jobb, mint a mit az a... ki is mondta azt?... Igen, Schopenhauer... — mondja Jegorovics

Mihály nevetve. — Onnan van ez, mert minden a mi új, régi lesz!

— Fordítva. Egy költő azt mondta: Bizony takarékos az alkotó bölcsessége — mert minden újat — a régiből csinál.

— Ördögbe is! Mintha csak... a könyökéből rázná ki a bölcsességet!

Elégülten nevet Jegorovics Mihály, felesége boldogan mosolyog, Petrovics Miklóst meg végig cirógatja e dicséret és azon igyekszik, hogy közönyösnek lássék a hízéssel szemben.

— Ki mondta azt a köznapiról?

— Barjatinsky, egy költő.

— És az előbbit?

— Azt is egy költő: Fofanov.

— Úgyes emberek mind a ketten! — dicséri Jegorovics Mihály a költőket és az elégedettség mosolyával ismételi a mondást.

Úgy látszik, mintha játszana velük az unalom — egy percre kiengedi szorongató karjaiból, aztán újból elkapja. Ismét hallgatnak, csak úgy lihegnek a melegtől, melyet fokoz még a tea.

Csönd honol az állomáson. Az alföldön — a nap.

— Igen, Arináról beszéltem az elébb — emlékszik vissza Jegorovics Mihály. — Különös egy teremtés. Elcsordálok sokszor rajta, ha ránézek. Olyan, mintha a fejére esett volna: se nem nevet, se nem énekel, keveset beszél.. olyan az, mint egy tuskó! De azért alapos a munkája és sokat vesződik Lolával. Tudja? Úgy vigyáz arra a gyerekre, mintha legalább is az övé lenne.

Halkan beszél, mert nem akarja, hogy Arina meghallja az ablak mögött. Tudja, hogy nem szabad dicsérni a cselédet, különben azt hiszik, hogy pótolhatatlanok. Az asszony félbeszakítja beszédét és arcát jelentőségteljesen húzza félre:

— Hagyjátok csak... nem tudsz még mindent róla.

Szerelém rabja,

Letiporsz a

Viadalban

Oh, démonom!

énekli Petrovics Miklós, a taktust kanalával ütve az asztalra. És nevet hozzá.

— Mi az? Hogy-hogy? Ő . . . ugyan menjetek, az hazugság.

És Jegorovics Mihály hangosan felnevet. Csak úgy remegnek a pofacsontjai és az izzadság folyik a homlokáról.

— Nem is olyan nevetséges az! — szakítja félbe felesége nevetésében. Először is a gyerek van gondjaira bízva és másodsor, nézd csak milyen a kenyér! Savanyú, égett . . . És mért?

— Igazad van, a kenyér tényleg nem olyan, mint . . . Elő kell venni a leányt, hiába! De komolyan! Erre . . . erre igazán nem gondoltam! Hisz olyan, mint a tészta! Egye a fene! De ki az az «ő»? Mi Lukács? Majd adnék a vén kecskének! Vagy Jagodka? Ahá, a leborotvált szakáll!

— Gomosov az, — mondja Petrovics Miklós röviden.

— Ugy? Az a tisztas paraszt? Fenét?! Nem látjátok az összefüggést?

Ez a fölötté nevetséges história foglalkoztatja most Jegorovics Mihályt. Majd hangosan nevet, úgy, hogy még a könyve is kicsordul, majd meg komolyan sürgős intézkedést ajánl a szerelmesekkel szemben, aztán meg elképzeli magának a szerelmes pár turbékolását és ismét kacag, szívből kacag. Végre egészen elragadtatja magát. Erre Petrovics Miklós szigorú arcot vág és Ivanovna Zsófia hirtelen félbeszakítja kacagását.

— A fenébe is, megálljatok! Majd kinevetlek én benneteket, nem köszönitek meg, tudom istenem! — folytatja Jegorovics Mihály.

Lukács jön és jelenti:

— A sürgöny kopog . . .

— Jövök már. Jelents 42-es számot.

Nemsokára az állomásra jön az asszisztenssel, ahol Lukács harang jelzést ad. Petrovics Miklós a gép elé ül és megkérdezi a következő állomáson:

— Indíthatom a 42-es vonatot? — és főnöke fel és alá jár az irodában és mosolyogva mondja:

— Megtréfáljuk az ördögöt . . . kinevetjük csupa unalomból . . .

— Szabad, — mondja Petrovics Miklós helyeslőleg, mi-
alatt a géppel bajlódik.

Tudja, hogy egy filozofusnak röviden kell magát ki-
fejezni.

V.

Nemsokára érkezett az alkalom a nevetésre

Egy éjjel Gomosov a pincébe ment Arinához, ahol a leány Gomosov kérésére és Ivanovna Zsófia engedelmével mindenféle ruhadarabból fekhelyet csinált magának. Nedvesek voltak a falak és hűvös is volt. Törött székek, zsibáruk, deszkák és mindenféle házieszköz volt a pincében, melyek rémes, ijesztő alakot öltöttek a sötétben; Arina, ha egyedül volt itt, annyira félt, hogy alig aludt az éjjel és egy csomó szalmán feküdve, nyitott szemekkel meredt a plafonra és egy imát mormogott le.

Jött Gomosov, magához vonta a leányt, nem szólt hozzá egy szót sem és mivel nagyon fáradt volt, egyszeribe elaludt. Kis idő múlva izgatott suttogással keltette fel Arina:

— Petrovics Tamás! Petrovics Tamás!

— Mi az? — kérdé Gomosov félálomban.

— Bezártak a gazemberek!

— Hogy-hogy? — kérdé és felugrott fekhelyéről.

— Halottam, hogy ide jöttek az ajtó elé . . . és a zárt . . .

— Hazudsz! — szólt halkán Gomosov és dühösen el-
lökte magától a leányt.

— Nézd meg, ha nem hiszed, — mondja Arina alá-
zatosan.

Gomosov felkel, az ajtóhoz megy, mindent félrelök, ami útjában áll. Arinán is lökött egyet, aztán sötéten így szólt:

— A katona zárt le, senki más!

Vidám kacagás hallatszott az ajtó mögül.

— Engedj ki! — kéri Gomosov a kintállót.

— Mi az? — hangzott a katona hangja.

— Ereszsz ki, ha mondom!

(Vége következik.)

Egy asszony impressziója a Szinyei—Merse kiállításról.

Tele tüdővel szívtam be a tiszta, az üde falusi levegőt, sütkéreztem a nap perzselő hevénél, éreztem az őszi hervadás illatát, bebarangoltam egy felvidéki tájnak minden zígét-zúgát — pedig csak képkiállításon voltam.

Elfeledtem, hogy künn dermesztő hideg úzi sietve haza a didergő embereket, kik lázas izgalmak közt küzdenek a létért, küzdenek tán ép e napok alatt a szegény hazáért.

Elfeledtem ennek az óriási hangyabolynak, melyet fővárosnak neveznek, egész nyüzsgő, pezsgő, forrongó gépezetét. Falun voltam, csöndes, szelíd, békés vidéken, hol a mezei virágok és a föld illata oly megnyugtatóan, csillapítóan hat az idegekre.

És azt hiszem, a Szinyei—Merse Pál kollekcio képkiállításáról nem mondhatnék neki jobban eső kritikát, mint azt, hogy műveinek szemlélete alatt, a szó szoros értelmében a természet ölén éreztem magamat. Már pedig ez nekem annyi, mintha templomban volnék, — templomban, mely hitfelekezet nélkül mindnyájunké, melyben minden teremtményének a leikéhez maga az isten szól. Oh a szegények, kik nem tudják meghallani, nem tudják megérteni az isteni szeretet ez örök szózatát!

Nem ejtett lázba a művészet, a mellyel Szinyei megfesti a képeit. Nem mondom, hogy nagyobb műélvezetben nem volt soha részem, ki a régi és új mesterek annyi műremekében gyönyörködhettem már, én csak azt ismétélhetem, hogy azt az ártatlan, azt a tiszta, azt a mesterkéletlen örömet érezte a lelkem, amelyet nekem a természettel való érintkezés mindig okoz. Nem mestereket, nem irányokat, nem divatokat, nem ismusokat követ Szinyei. Az ő mestere maga a természet a maga örök, változatlan igazságaival.

Szeme meglátja minden egyes kis fűszál szépségét és

lelke megértette azt, hogy nincs egy talpalatnyi föld, mely ne volna csupa szépség, csupa jóság, csupa harmonia, csupa csoda. Nem keres ő megdöbbentő színhatásokat, mesésen szép tájakat. Azt hiszem, amikor falusi házának ablakából kitekint, kép tárul elé, — amikor kertjében bármely fára tekint, kép tárul elé, az útszéli árok, a kopár hegyoldal, egy földszakadék — minden, minden képpé jegecedik az ő lelkében.

Szinyei meghallja a természet minden szavát, szeme meglátja minden fűszál, minden göröngy szépségét, lelke megérti a természet örök harmóniáját, mely képein szinte megható közvetlenséggel jut kifejezésre.

Egyenkint talán nem hatnának ily bensőséggel képei. De mind olyan, hogy az ember bármelyiknek örülne, ha birtokában volna. Ezzel pedig ma igen sokat mondunk.

Legszebb, — egy nálamnál műértőbb szem már felfedezte — a »Fonde de neige«, azután egy kis »tenger« egy darabka az útszélből, ahol a vadrózsa virul, a vörös fenyő, a pipacsok, Jernyé, a kertrészlet. Nos, úgy látom, mind szeretném felsorolni, mert igazán csaknem valamennyi igen tetszett.

Hisz úgy szeretem a falut, azt a tiszta, romlatlan levegőt, azokat a bűbajos, varázsos színeket, melyeknek minden kép egy-egy revelációja.

Jók a tanulmány-fők és egyéb genreű képei is. Jellemző, ha portrait fest, leülteti a selyemtoilettes hölgyet is a fűre. Neki nem kell salon. És igaza van.

Hisz van-é szebb háttér a mosolygó kék égnél, szebb szőnyeg a virágos rétnél, szebb berendezés a természet berendezkedésénél?

Fáradt, ideges, életúnt embereknek különösen ajánlhatom, hogy nézzék meg a tárlatot. Felfrissül lelkük, megnyugszik idegrendszerük legalább arra a kis időre, amíg Szinyei művészetének hatása alatt állanak — akár csak egy egészséges, üdítő sétát tennének a pipacsos, vadvirágos réteken, melyeknek illatát emlékként kiki hazaviszi a lelkében.

Annie.

Az erény jutalma.

Írta: **Strindberg Agost.**

Befejezés.

Pont hétkor beállított a cséza (mindig csézánjárt Gusztáv úr) és mindjárt azután sarkantyupengés, kardcsörrenés hallatszott a lépcsőről.

— Szervusz, vén teve! — köszönt be a Tódor bátyja. Fiatal és erős alak. Lábikrája remek, tisztí kabátja hosszú szárnya valóságos telivér-lágyékok rejteget. Vállát csak még jobban kidomborította sárga vállszíja és kardkötője olyan csipőket övezett, hogy meg lehetett volna ülni rajtuk.

Rápillantott a képre, mosolygott, szólni azonban mégse szólt róla semmit.

— Gyere velem, Tódor, elmegyünk a bellevuei kerítéshez és elintéztünk mindent az öreg születése napjára. Na, öltözzél és gyere, te vén Habakuk!

Tódor húzódozott valami kifogással, de a bátyja karonragadta, sapkáját fordítva csapta rá a fejére, szivart dugott a szája szögletébe és feltárta az ajtót. Szerepéből kikökenve, nevetségesnek érezte magát Tódor, azonban engedelmeskedett.

— Most hajts Bellevuebe, — szólt a hadnagy a kocsisnak — de úgy hajts ám, hogy kinyújtózkodjék a lovad!

Tódornak el kellett mosolyognia bátyja merészségén. Ő soha se merte volna tegezni ezt a kocsist, aki már öreg, családos ember.

A hadnagy útközben össze-vissza fecsegett, csacsogott és arcunézta az útkokba akadó leányokat. Találkoztak egy temetésről visszatérő menettel is.

— Láttad-e, — szólt a hadnagy — azt a veszettül szép leányt az utolsó kocsiiban?

— Nem én, — mondta Tódor. Ő nem látott semmit, nem is akart látni.

Találkoztak utóbb egy omnibuszszal, rajta ült egy esomó

norrbakai leány. Erre már fölállt a hadnagy csészájában s ugyancsak dobálta nekik a kézcsokokat, ott az út közepén.

Bellevuei dolguk végeztével, hazamenet a kocsis minden külön parancs nélkül beállt az Istállómesterhez címzett szállóba.

— Beharapunk valami keveset, — mondotta Gusztáv, kinoszogatva öcscsét a kocsiból.

Tódor elkábult. Sohase tett ugyan józansági fogadalmat és nem látott semmi bünös dolgot abban, ha korcsmába tér be, noha ez mindeddig egyszer sem esett meg vele. Ment hát be a bátyja után, csak a szíve dobogott erősen.

A pitvarban a hadnagy két leánnyal találkozott, akik egy pillanat múlva már a keblére borultak.

— Jónapot, galambocskáim, — üdvözölte őket és mind a kettőt szájon csókolta. — Ez itt az én tudós öcsém, a nőgyűlölő, — mit gondolsz, Josszán, én is nőgyűlölő vagyok?

A leányok félénken tekintettek Tódorra, aki azt se tudta, hová nézzen, oly példátlanul szemtelennek, csaknem együgyűnek tetszett neki a bátyja beszéde; azután fölszaladtak a lépesőn. Egy emelettel följebb találkoztak egy kicsi, fekete, kisírt szemű leánnyal, akinek tisztességes külseje Tódorra jó hatással volt.

Ez nem csókolta meg a hadnagyot, aki elővette zsebkendőjét, megtörülte a leány szemét és válogatott vacsorát rendelt.

Világos, barátságos szobába léptek, volt benne sok tükör meg zongora, úgylátszik, egyenesen tivornyák céljára szolgált. A hadnagy felnyitotta kardjával a zongorát és Tódor egyszerre azon kapta magát, hogy ott ül a zongoránál, kezét a billentyűkön tartva.

— Játszál most valami keringőt, — szólt a bátyja.

És ledobva kardját, olyan vad keringőre penderült Josszánnal, hogy sarkantyúja meg-megcsörrent a szék- és asztallábakon. Majd a pamlagra henteredett és azt kiáltotta:

— Ide hozzám, rablányok, csókoljatok!

Tódor moll-akkordokba tévedt, s a Gounod Fausztját kezdte játszani. Meg nem fordult volna világért se.

— Eredj és adj neki egy csókot, — súgta bátyja, de csak egyik leány se szánta rá magát.

A legmerészebb végre mégis odament a zongorához és megpróbált beszélgetni Tódorral.

— Nem a Bűvös vadászból való ez? — kérdezte.

— Nem, — válaszolt a fiú illedelmesen — ez Fausztból van.

— Olyan tisztességes az öcséd, — szólt a kis fekete leány, akit Rikének híttak. — Egészen más, mint te, te vén bűnös!

— Hiszen ő pap, — súgta a hadnagy. Ez olyan mély hatással volt a lányokra, hogy ezentúl már csak titokban merték őt megcsókolni, Tódorra pedig oly félénken és zavartan pillantgattak, mint a tyúkok a láncos komondorra. Következett a vacsora. Nagy ég, minő pazarlás! Volt vagy tizen-nyolcz-féle étel, a meleg fogásokon kívül. Gusztáv elkezdte kidugaszolni a szeszes üvegeket.

— Adj Isten, te vén barát! — mondotta. És Tódor nem bírta megállni, belekóstolt a pálinkába. Oly kellemesen melegítette az a korty, vékony, langyos fátyol ereszkedett a szemére s beleiben vadállatként ébredt föl az étvágy. Az a savanykás ízű friss lazac, az a jószagú kapor; az apró retek, ami ég a torokban és sört kíván, a beefsteak édes portugál hagymával, mely úgy illatozott, akár egy táncoló, meleg leány; a tengerszagú tengeri rák á la Daube és mérges rozsdaizü új ecetes uborka, ami oly szépen ropog az ember foga között; azután csírke a veteményes kertre emlékeztető petrezselyemmel. A portói forró lávaként szaladt szét az erekben, utána jött szamóca, pezsgóval; a leányok azt jégvödrökben szolgálták föl s úgy siklott le a torkon, mint a friss erdei patak. A leányoknak is inni kellett. Azután fecsegték mindenről a hadnagygyal. Tódor pedig úgy ült ott, mint egy újonnan fölnedvedző fa, az ételek erjedtek a testében, valóságos vulkánnak érezte magát. Új gondolatok, új nézetek, új érzések, új szempontok röpködtek homloka körül pillangók gyanánt. Odaült a zongorához megint, azt se tudta, mit játszik. Újjai alatt olyanok valának neki a billentyűk,

mint egy csomó kemény csontdarab, amelyekbe az ő szellemének kell életet lehelnie, őket rendezni, gyűjtögetni, majd szétszórni, feloldani. Nem tudta meddig játszik, csak mire a végére ért és hátrafordult, bátyja lépett a szobába. Olyan boldog színben volt, mint valami feisebb lény, arcáról sugárzott az élet meg az erő, Rike bomlét hozott; utána csakhamar feljött valamennyi leány. A hadnagy sorjában koccingatott velük. Tódor már úgy vélekedett, hogy minden úgy van, amint lennie kell, végül annyira nekibátorodott, hogy Rikét vállon csókolta. Ám ez elhúzódott és adta a sértődöttet, mire Tódor elszégyelte magát.

Egyet ütött már az óra s így el kellett menniök.

Mire Tódor visszakerült magános szobájába, megszűnt egész valójának súlyegyenlősége. A szentképet ledobta faláról, nem azért, mintha nem hitt volna Jézusban, hanem mert képmutatásnak látszott ez már előtte. Nem csodálta, hogy a vallás a vasárnapi kabát feszességét juttatta eszébe s nem találta helyénvalónak, hogy ünnepi öltözetben töltsé az egész hetet. Egyszerű köznapi emberre ísmert magában, aki mingyárt meg is tetszett neki, s úgy gondolta, hogy most, midőn ilyen egyszerűnek, önteltség és erőltetés nélkül valónak érzi magát, jobban egyetért önmagával, mint egyébkor. Nehéz, jó álomban aludt ez éjtszakán, álmokképek nélkül. Ahogy fölkel másnap reggel, halvány órcái teltebbeknek látszottak. Jókedve támadt az élethez. Kisétált és akaratlanul is Norrtullsba vitte sétája.

-- Betérjek-e az istálló-mesterhez, — gondolta — megnézném tán, mit csinálnak a lányok? — Belépett a nagy terembe. Ott ültek pongyolában Rike meg Josszan és egest szemelgettek. Alig vette észre, máris ott ült az asztaluknál és kezében ollóval segített nekik válogatni. És csevegtek az elmúlt estéről és a bátyjáról, hogy milyen víg is volt, ő meg szinte családiásan érezte magát; ez csak nem bűn talán. Később kávézott s a leányokat is meghitta. Jött a mamzell is, a háziasszony és felolvasott az ujságból. Tódorban egészen otthonos érzés támadt.

El is jött megint. Egy délután fölment Rikéhez az eme-

letre. Hímzőrámán varrt a leány. Tódor megkérdezte, nem háborgatja-e. — Óh, dehogy, dehogy, sőt ellenkezőleg! Azután beszélgettek a hadnagy bátyjáról, aki most gyakorlatokon volt s két hónap múlva térhetett csak vissza.

Majd puncsot ittak és testvérséget kötöttek.

Másnap a Hágaparkban találkozott vele Tódor, amint virágot szedett. Leültek a fűbe. A leányon könnyű nyári ruha volt, olyan vékony, hogy a fiú látni vélte a keble két fehér halmát s közöttük a sötét bemélyedést. Átkarolta Rikét és megcsókolta. A leány pedig oly forrón csókolta vissza, hogy elkáprázott a szeme tőle.

Erre Tódor úgy magához szorította, mintha meg akarná fojtani, de a leány kisiklott karjából s azt mondta nagykomolyan, hogy legyen esze, ha még találkozni akar vele.

És így találkoztak két hónapon keresztül. Szerelmes volt a fiú. Hosszú, komoly előadásokat tartott az élet legfőbb céljairól, a szerelemről, a vallásról, mindenről, s mégis közben megismételte támadásait a leány erénye ellen, ámde mindig visszaveretett a tulajdon szavaival. Ilyenkor borzasztó szégyenkezés fogta el, hogy oly alacsonyan gondolkozhatott egy ártatlan leányról. Szenvedélyét még csodálat váltotta föl e szegény leány iránt, aki megőrizte tisztaságát a kísértés közepette. A lelkeszi vizsgára nem gondolt már többet, doktor akart lenni s — ki tudja — tán feléségül venni Rikét. Most már költeményeket olvasott fel neki, míg a leány varrt. Megcsókolnia szabad volt, amennyiszer akarta, érinthette, ölelhette, de többet nem engedett meg neki.

Hazajött a bátyja is nemsokára. Rögtön áldomást rendelt az Istálló-masterben, ahová Tódort is meghívta. Játszania, szakadatlanul játszania kellett. Épp a felében tartott egy keringőnek, midőn hátrafordulva látta, hogy nem táncol senki, egyedül van a teremben. Felállott és kiment a folyosóra. Végighaladt egy egész sor apró szobán, utoljára egy hálószobába ért. Itt olyasmit látott, ami hirtelen kiűzte onnan, fogta kalapját és eltűnt az éjszakában.

Csak reggeltájban tért vissza Norrtulls-utcai szobájába, egyedül, megsemmisülve, megfosztva az életbe, a szerelembe,

a nőbe vetett minden hitétől, hisz természetesen csak egy nő volt a világon s ez Rike az Istálló-mester-szállóban.

Szeptember 15 én elútazott Stokholmba, hogy a lelkész vizsgára készüljön.

Múltak az esztendőök. Éles értelme apródonkint elkopott a sok ostobaságtól, amit nap- és óraszámra kellett a fejébe tömnie. De ha jött az éj és megszűnt ellenállása, kitört a természet s erőszakkal elvette azt, amit el akart vitatni tőle a lázadó ember. Tódor elbetegesedett. Orcái beestek, csontjai kiütözköztek, bőre megfakult akár egy spirituszba tett magzaté, szakálla ritkás tarlóján pörzsenések látszottak. Szinte kialvófélben a szeme; a keze olyan sovány, hogy a csontja majdnem átdöfi a bőrét. Alakja ráillett volna egy, az emberi bűnről szóló iránymű cimlapjára, pedig ő tiszta volt.

Egyszer a morálteologia tanára, ki családos, de szigorú ember volt, fölkerete Tódort egy kis beszélgetésre, négy szem között. A tanár a legnagyobb tartózkodással kérdezte, nem nyomja-e valami a szívét, ő szívesen könnyít rajta. Nem, ő nem vétkezett, csak szerencsétlen. A tanár lelkére kötötte, hogy virrasszon, imádkozzék, legyen erős.

Bátyjától hosszú levelet kapott, amelyben ez arra kérte, hogy ne búsítsa el az a csekélység. Bolond, ha komolyan veszi a leányokat! Fizetni és menni; ez az ő elve s ezzel meg lehet élni nagyon jól. Játsszék az ember, amíg fiatal, a komolysággal azután is ráér. A házasság polgári intézmény az emberiség fönntartása végett, semmi egyéb. Ha kitomboltuk magunkat, azután megnősülhetünk, satöbbi.

Erre Tódor hosszú, igazi keresztény szeretettől áthatott levélben válaszolt, amelyre nem jött felelet.

Miután az avatóvizsgát tavaszkor letette Tódor, Sköfdébe utazott nyaralni, hogy hidegvíz-kúrát használjon. Őszkor visszatért Upszalába. De amit visszaszerzett, csak olyan volt az az erő, mint a parázsra vetett friss szén.

Egyre hitványodott az egészsége. Haja úgy megritkult, hogy bőre kivillant alóla. Vontatott lett a járása, és ha bará-

tai meglátták őt az utcán, megborzadtak tőle, akár valami bűnös embertől. Ezt ő maga is észrevette s emberkerülő lett. Csak este járt ki. Éjszaka nem mert ágyba fektüdni. A mértékletlenül szedett vas tönkretette az egészségét. A következő nyáron Karlsbadba küldték.

Őszkor valami hír kerekedett föl Upszalában, egy kósza hír, mely sötét felhő gyanánt borult a szemhatárra. Olyan volt ez, mintha elfeledtek volna egy csatornát elzárni s a rettentő bűz mindenkinek eszébe juttatná, hogy a város, ez a büszke kulturalkotás, rothadó alapzaton nyugszik, mely előtörhet a talajból és megmérgezhetheti az egész várost. Azt suttogták, hogy Wennerström Tódor örültségi rohamában gyalázatos ajánlatokkal támadta meg egy barátját. Ezúttal igazat mondott a hír.

Apja eljött Upszalába és tanácskozott a teológiai fakultás dékánjával. Meghíttak egy orvostanárt is. Mit lehetne tenni? Az orvos hallgatott. Végül kérdéseket intéztek hozzá.

— Ha kérdeznek, hát felelek, — mondotta — de önök is jól tudják azt, uraim, hogy itt csak egy szer segít.

— És mi az? — kérdezte a teologus.

— Kell-e azt kérdezni, hogy mi gyógyítja meg a természetet?

— Persze, hogy kell, — szolt a teologus, aki feleséges ember volt, — mert nem kívánja a természet, hogy az ember erkölcstelenkedjék.

Az apa úgy nyilatkozott, hogy ő tudja nagyon jól, hogy itt csak a nőikkel való érintkezés használna, de nem akar ilyes tanácsot adni a fiának, mert hátha valami betegséget kap belőle!

— Ha nem tud magára vigyázni, akkor számár, — jelentette ki az orvos.

A dékán kérte, hogy halasszák jobb alkalomra ezt az izgató beszélgetést. Neki nincs több szava ehhez a dologhoz. Ebben maradtak.

Mivel Tódor a felsőbb körökhöz tartozott, agyonhallgatták a dolgot. Pár év múlva átesett a gyakorlati teológiai vizsgán és elküldötték Spaaba. A nagy mennyiségben sze-

dett kinahéj úgy megroggyantotta lábait, hogy két bottal kellett járnia. Spaaban még a betegeket is megrémítette iszonyu külsejével. Volt itt egy harmincötéves német hajadon, aki részvétet mutatott a szerencsétlen iránt. Leült mellé a fürdőpark egy magános zugában és beszélt vele az élet főkérdéseiről. Ő egy erkölcsjavító nagy evangélikus egyesületnek volt a tagja. Hozott ujságokat, folyóiratokat, melyek a nőtlenek erkölcstelenségének meggátlásáért és főkép a prostitúció megszüntetéseért küzdöttek.

— Nézzen rám, — így szólt — harmincöt évet éltem és nem vagyok-e jó egészségben? Mért mondják hát a bolondok, hogy az erkölcstelenség szükséges rossz? Én virasztottam és imádkoztam és jó harcot harcoltam úrunk Jézusért.

A fiatal pap ránézett a nő dagadó keblére, kerek csipejére, azután magábaszállott és elgondolta.

— E világon iszonyatos különbség van az emberek között.

Ősszel Wennerström Tódor eljegyezte Leidschütz Zsófiát, az erényes hajadont.

— Életben marad! — kiáltott az apa, kit Norrtullsutcai otthonában ért az örömhír.

— Meglássuk, mi lesz belőle — gondolta kaszárnyájában a hadnagy. — Csak olyan Azra ne legyen az én kedves Tódorom, aki meghal, ha szeret.

Wennerström Tódor megnősült. Felesége kilenc hónappal utóbb egy angolkóros gyermeket hozott a világra. Tizenhárom hónap múlva pedig halott volt Wennerström Tódor.

A halottkémlő orvos csóválta fejét, mikor meglátta a buja, magasnövésű asszonyt, aki ott sirt a koporsónál, melyben huszonnyolc éves ifjú férjének csontváza feküdt.

— Nagyon nagy volt a plusz és nagyon kicsiny a mínusz, — gondolta az orvos. — Tehát a plusz fölemésztette a mínuszt.

Az apa szentbeszédet olvasott vasárnap, hogy megjött a halálhír. Midőn a végére jutott, ezt gondolta:

— Feje tetejére állt a világ, ha ilyen jutalmat kapnak az erényes emberek!

Az erényes özvegy, a született Leidschütz-leány, még kétszer ment férjhez, gyermekei nyolcan valának, ő meg ezikkeket irt a túlságos népesedéstől s az erkölcstelenségről. A sógora ellenben azt mondta róla, hogy elvetemült asszony, aki sírba viszi a férjeit.

A könnyelmű hadnagy pedig megnősült, lett hat gyermeke, kinevezték őrnaggyá és boldogan élt holtáiglan.

DE PROFUNDIS.

I.

Szív, szívem, miért e gyötrő
 Önemésztő bánat?
 Szúrás nyomán — tudnod kellett —
 Vérző, mély seb támad.

Az sem titok tán előtted,
 Hogy a seb fáj s éget,
 Miért most e szörnyű jajszó,
 Miért vergődésed?

Szenvedés volt a te sorsod,
 S mindig is az léssen,
 — Meg ha gyógyulsz, légy csak ismét
 Uj csapásra készen!

II.

Azért mivel csókolózó
 Galambpár száll rája,
 Ne hidd, hogy a rózsabokor
 Boldogság tanyája.

Meg-megtépik azt is sokszor
 A viharok, vészek,
 S rózsabokor tövén gyakran
 Ott a kigyófészek.

Zoltán Vilmos.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

106

Másnap reggel András herceg meg sem várva a leányok megjelenését, a gróftól búcsút véve távozott.

Már június eleje volt, midőn hazatérőben azt a nyírest keresztelte, amelyben feltűnt neki az az öreg kérges tölgy, amely annyira bevésődött emlékezetébe.

Az idő tikkasztó volt, de most zivatar készült kitörni, s egy kicsi felhő öntötte vízcepeit a poros országútra, a zöld lombokra.

Az erdőnek baloldala sötét volt s árnyékban feküdt; a nedves jobb oldala, melyet alig bolygatott egy kicsi fuvalom, ragyogott a nap fényében. Minden virágzásának pompájában állott; közelből s a távolból a pacsirták féktelen szerelmi hymnussai hallatszottak.

— Igen, ezen erdőben volt az a tölgy, amely oly megegyező az én életemmel — töprengett András herceg. Vajjon merre van? — kérde, s az út baloldalára pillantott, s tudta és akarata nélkül örvendezett a tölgy látásának.

A vén tölgy teljesen át volt alakulva, üde zöld lombátrát nyújtott, amely könnyedén lengett az alkony biboros sugarainál. Szó sem volt többé ágakról, kérges törzsről, bizalmatlanságról, bánatról — mintha eltűntek volna.

Igen, ez az a tölgy — mondogatta András herceg, s minden látható ok ellenére a tavasz öröme költözött szívébe. E pillanatban elvonultak szemei előtt életének legszebb pillanatai. Austerlitz magas égboljával, feleségének szemrehányó arckifejezése, s az éj pompája által lelkesült leányarc, a holdfény — minden, minden felujult emlékében.

— 31 ik életévünkben még egy egész élet áll előttünk — határozott végérvényesen András herceg.

Utazásaiból visszatérve András herceg elhatározta, hogy a telet s az őszt Péterváron tölti, s mindentéle okot eszelt ki elhatározásának igazolására.

Éppen úgy nem volt képes felfogni azt, hogy miként tagadhatta valamikor a cselekvő életben való részvételnek szükségességét, mint ahogy egy hónapja előtt nem tudott megbarátkozni a fau elhagyásának gondolatával. Világos volt előttte, hogy összes élettapasztalatai hiabavalókká válnának, ha nem alkalmazná őket, s nem kérne részt a cselekvő életből.

Meg nem érihette, miként barátkozhatott meg azon gondolat-
tal, hogy az ő élettapasztalataival bíró ember részéről minden munka, használni akarás, vagy a szerelembe és a boldogságba vett hit lealacsonyodást jelent.

Ezen utazás után András herceg unatkozni kezdett falujában, előbbeni foglalkozásai nem bírtak többé ingerrel reá, s gyakran, ha a szobában maradt, a tükör elé állva figyelmesen szemlélte ábrázatát.

Azután elfordulva a boldogult Liza hercegasszony arcképét nézte, aki a la greque módra fésült fürtjeivel vidáman és gyengéden pillantott reá az aranyozott rámából.

Most nem sutogott, mint azelőtt, szenvedélyes szavakat f-rje fülébe, szerényen, vidáman mosolyogva, s kíváncsian nézett alá.

S András herceg hátrakulcsolt kezekkel, majd a homlokát ráncolva, hosszasan mosolyogva járt fel s alá a szobákban. Sok, botor szavak által ki sem fejezhető gondolat keresztezte agyát.

Ha ily pillanatban valaki szobájába nyíltott, rendkívül száraz, határozott, de különösen kellemetlen módon logikus volt.

— Mon cher — lépett be egyszer Mária hercegnő ily pillanatban hozzá, Nikolenka má nem mehet sétálni; nagyon hideg van.

— Ha meleg volna — válaszolá különösen száraz hangon András herceg, akkor egy ingben is sétálhatna, miután hideg van, meleg ruhát kell reá adni, amelyet valószínűleg e célra eszeltek ki. Aból, hogy hideg van, nem következik még az, hogy el kell zárni a friss levegő elől azt, akinek erre szüksége van — tette hozzá kütönös logikus élel, mely valószínűleg gondolkodásának, töprengésének volt folyománya.

Mária hercegnő ilyenkor ama végeredményre jutott, hogy a szellemi munka igen szárazokká és kötökökőkké alakítja az embereket.

IV.

András herceg 1809 év augusztusában érkezett Péteivárra. Ez időtájt állott az ifju Speransky erős kézzel keresztülvitt újításai-
val dicsősége tetőpontján.

Akkortájt nem csak két nagy jelentőségű az egész előkelő társaságot lázba ejtő törvény u. m: az udvari hivatalok beszüntetése s a kollégiumi segédtanári képesítésre szóló vizsga törlése, hanem a tökéletes birodalmi alkotmány, amely a már fennálló pénzügy, igazságügy és közigazgatás megújíthatóságát célozta. Most valóra váltak Sándor cárnak azon szabadelvű tisztult álmái, melyekről trónra léptekor álmodozott, s amiket Zartoriszky Norozilvow, Kotsubei és Stroganow barátjának segítségével — akiket ő maga tréfálkozva comité de salut publique-nek nevezett — segedelmével keresztül akart vinni.

Ezeknek helyébe most közigazgatási dolgokba Speransky, katonai ügyekben Arakesejew lépett.

András herceg megérkezése után nemsokára megjelent az udvarnál, de a császár, bár kétszer találkozott vele — egyetlen pillantásra sem méltatta.

Már azelőtt is úgy tünt András hercegnek, hogy a császárnak terhére van látása, s hogy valószínűleg kellemetlennek találja úgy külsejét, mint egyéniségét. Az udvaroncok azzal magyarázták meg a császárnak a herceggel szemben való feltűnő hidegségét, hogy Bolkinsky 1805-ben nem szolgálta a hadsereget.

Ilyen körülmények között szó sem lehetett ama katonai értekezlet átnyújtásáról, melyet a herceg írt.

Atyjának egy öreg tábornagy barátjával beszélt róla. A tábornagy meghatározta látogatásának óráját, s barátságosan fogadta őt, megigérve, hogy az értekezletről beszél a császárral.

Néhány nap múlva értesítettek András herceget, hogy néhány nap múlva jelentkezzen Arakesejew hadügyminiszternél.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

EMBRIOLOGIA. Dr. Schenk! — van-e ki e nevet nem ismeri. Ő volt a híres, aki beleszólt a dologba, hogy az ember fiu legyen-e vagy leány? Nemcsak az orvosi szaklapok és napihírek voltak tele dr. Schenk nevével, hanem még a cukrászboltokban is volt sok skatulya, bonbon vagy csokoládé, hogy „Dr Schenk utasításai szerint“ és az új házaspároknak nyakra-főre ilyet küldözgettünk.

Dr. Schenk azóta elnémúlt, bécsi katedráját is ott kellett hagynia és a tudomány az emberi tévedések cölöpére egy rovással többet rótt.

Talán igazságtalanság is történt vele. Mert hiszen ha meggondolja az ember, hogy valami okának mégis csak kell lennie, hogy miért lett egyikünk fiu, a másik leány, akkor dr. Schenk olyat kutatott, amit kutatni szabad, lehet, sőt kell is s még a legtudományabb tudomány sem mondhatja, hogy Schenk nem tudományos dolgot firtatott. Hogy tudománya kész receptig nem jutott? — istenem, ha nem használt, de kárt se csinált.

Pedig annyit használt, hogy a kérdés azóta felszinen maradt s ma egy más tudós, dr. Litkens, beszélt az ő újabb teoriájáról.

Ő abból indul ki, hogy minden szervezetben megvan az a törekvés, hogy a kedvezőtlen életkörülmények között épen olyan utódokat iparkodik létrehozni, amelyek ama kedvezőtlen körülményeknek is ellent

tudnak állani. Ez alaptételének erős fegyvere, hogy a bacillusok kedvező életkörülmények között oszlás útján szaporodnak, kedvezőtlenek közt pedig spórákat képeznek. És éppen az utóbbiak azok, amelyek mindenféle kedvezőtlen behatásnak rendkívül erősen tudnak ellentállani.

Az állattenyésztőknek a tapasztalatai pedig azt mondják, hogy ha rosszabbak az állatok táplálkozási viszonyai, akkor több a hím.

Az embernél — mondja Litkens — számba jő még az is, hogy minő pszichikai állapotok játszanak közre a baba kifejlődésénél. Egész statisztikát közöl arról, hogy szülők megállapíthatták, hogy amikor fiu jött a világra, akkor sok gond, anyagiakkal való küzdelem, az életpálya nehézségei foglalkoztatták agyvelejüket és a leányok születése a jobb esztendőkre esik.

Dr Litkens nem ad receptet, hogy mit tegyünk, mit együnk, ha azt akarjuk, hogy fiu vagy leány-baba örvendeztessen meg bennünket. De ő is arra az eredményre jut, hogy kedvezőbb életviszonyok közt első sorban jobb táplálkozás mellett, továbbad nyugodt, gondtalan élet mellett inkább leányok jönnek a világra.

Hogy a leányos papák és mamák mind megerősíthetik-e ezt az elméletet, az persze más kérdés és gyakorlatilag minden egyes esetre alkalmazható szabály nem igen kerülhet belőle. De általánosságban,

hogy valami ilyes természeti alapja van a dolognak, az némi igazolást nyer abban is, hogy több leány születik, mint fiú. Azaz bármennyire panaszkodik ez is, az is, hogy nehéz az élet, nagy a küzdelem: a nagy küzdelemnek az eredménye mégis az, hogy haladunk, fejlődünk a anyagiakban, lelkiekben a világ gyarapszik. Az irányzat a teremtés börzójén kedvező, folyton az emelkedés felé tart, bármennyien letörnek, bármennyi az egyesek baja. És így az általános születési statisztikában: több a leány.

És ismeretes az az adat is, hogy nagy háborúk, nagy férfipusztulás nyomán több a férfi-születés, amiből az következtették, mintha a teremtés gondoskodnék a pótlásról. Azonban ez az észlelet is a Litkens javára billenti a mérleget: hiszen természetes, hogy nagy háború, ember-

pusztulás súlyosabbá teszi az anyagi viszonyokat, de főleg a lelki izgalmakat.

Így egyéni vágyakozásainkon, ha ez a tudomány, nem is lendít, de lehet, hogy valami teremtődési titoknak csakugyan a kulcslyukába látnunk.

MENNYI EMBER VAN A FÖLDÖN ? A legújabb összeállítás eképe szói:

Európa	392.264.000
Ázsia	819.556.000
Afrika	140.700.000
Ausztrália	6.883.000
Északamerika	105.714.000
Délamerika	38.482.000
Sarkvidékek	91.000

Összesen lakik tehát 1.503.300.000 ember a földön.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.

Jövendő.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedjenek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább megküldeni.

A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapeston.